

El districte subterrani

Al subsòl de l'Eixample hi ha els mateixos carrers que a la superfície, tot i que molt més estrets, i s'hi reflecteixen la vida exterior i la de les cases.

Idefons Cerdà va escriure que el clavegueram de la ciutat s'assembla al sistema arterial d'algun ésser misteriós de dimensions colossals. La frase resumeix molt bé la doble visió que tots solem tenir quan pensem en el clavegueram: d'una banda, una imatge mítica que ens remet a Jean Valjean recorrent les clavegueres de París, el Fantasma de l'Òpera vogant en la foscor cap a la seva illa subterrània o la persecució al subsol de Viena a la pel·lícula *El tercer home*; de l'altra, una visió pragmàtica i higienista que ens fa imaginar el subsol com un endreçat mecanisme hidràulic de la mida d'una ciutat, mancat de qualsevol tipus d'al·licient aventurer. Com acostuma a succeir, la realitat es troba a mig camí entre aquestes dues visions extremes.

Un descens a les clavegueres comença amb un grapat de sensacions auditives i olfactives que no esperem i que ens sorprendran. El so, d'entrada, canvia d'una manera tan radical que desconcerta: les galeries són fetes de seccions de formigó que les aïllen de l'exterior i això fa que, quan baixem per un pou de registre, en el mateix moment que les nostres oïdes es col·loquen per sota del nivell del carrer, els sorolls del trànsit desapareguin completament i quedem com aïllats en un món poblat per sons d'aigua corrent i vibracions de combois de metro que corren uns carrers més enllà. En segon lloc, és l'olor la que ve a sorprendre'ns: mineral, àcida, com de cisterna antiga, no necessàriament desagradable i que no és de cap manera la que podíem imaginar.

Al subsol de l'Eixample, que és el que he pogut conèixer, hi ha els mateixos carrers que a la superfície, tot i que molt més estrets. Tenen un canal central, és clar, anomenat cubeta, i vorera a un costat o als dos –les banquetes–, i hi arriben els petits claveguerons, els tubs per on desaigüen els edificis, i els túnels laterals –molt més grans–, que porten fins a sota dels embornals de les voreres, prou amples perquè passi una persona per facilitar-ne la neteja. A les cantonades, per cert, hi ha els noms dels carrers, lletres negres sobre rajoles blanques.

La vida del carrer i la de les cases es reflecteixen al subsol: si una rentadora, en un pis, comença a esbandir la roba, aquell tram de claveguera s'omple d'aigua sabonosa, i a primera hora del matí no és prudent baixar, perquè els veïns es lleven, es dutxen, i el nivell de l'aigua pot arribar a pujar molt en pocs minuts. I, parlant del nivell de l'aigua, la majoria dels veïns de l'Eixample no sospiten que la Diagonal

Oriol Malet

és un riu impetuós que recull les aigües dels torrents de Collserola i que arriba al seu cabal màxim a la cruïlla amb el passeig de Sant Joan, sota el monument a Verdaguier, on part del corrent es desvia cap a dipòsits de contenció que permetran d'aprofitar l'aigua per al reg. Al fons del pou per on cau aquesta aigua, un indret de difícil accés i perillós, els operaris de manteniment van trobar un dia uns desconcertants grafitos, tan desconcertants com aquella bicicleta que van trobar un altre dia aparcada en una banqueta d'un altre carrer del barri.

Els veïns tampoc no sospiten que els corrents de les clavegueres es precipiten en cascades esglaonades en arribar al carrer d'Aragó, ja que el clavegueram ha de superar per sota la línia de tren que hi discorre, hereva de l'antiga rasa ferroviària. Allà, el soroll de la cascada es barreja amb el del riu de la Diagonal i s'hi afegeix de tant en tant l'estrepit del tren que passa a pocs metres.

El clavegueram, a més, recorda a la ciutat la seva geografia perduda: la xarxa ha de seguir per força les conques fluvials de la plana i, així, la configuració del subsol manté la memòria d'aquells set turons damunt dels quals està bastida la ciutat i que avui, perduts sota carrers i edificis, potser tan sols els folkloristes recorden: el mont Tàber, el mont Carmel i la Creueta del Coll, i els turons de la Rovira, del Putxet, de Monterols i de la Peira. ■